

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi eläinten hyvinvoinnista

Korkeasaaren eläintarhan säätiö ylläpitää eläintarhaa ja siihen kiinteästi liittyvää luonnonvaraisten eläinten hoitolaa. Kummankin toiminnan osalta Korkeasaari on Suomen suurin toimija. Lausunnossaan Korkeasaaren eläintarha keskittyy luonnonvaraisten eläinten hoitoon ja eläintarhatoimintaan liittyviin säädöksiin. Yleisesti Korkeasaari pitää hyvänä, että eläintarhojen määritelmää täsmennetään. Lain toimeenpanon yhteydessä onkin tarpeen arvioida nykyiset eläintarhaluvalliset toimijat, joista osa saattaa olla luonnonvaraisten eläinten hoitoloita tai muita eläintenpitopaikkoja.

5 § Määritelmät

Lakiesitykseen on uutena pykälänä lisätty määritelmät. Määritelmistä on poistettu luonnonvarainen eläinlaji, mikä on perusteltua, koska eläinlaji on biologinen määritelmä, eikä lajia määritellä sen mukaan onko eläin ihmisen hoidossa vai luonnossa elävä. Kuitenkin luonnonvaraisen eläimen määritelmässä puhutaan edelleen luonnonvaraisesta eläinlajista.

Joillakin lajeilla on vain domestikoituneita muotoja esim. nauta (*Bos taurus*). Kuitenkin monella lajilla esim. kana (*Gallus gallus*) ja sika (*Sus scrofa*) on sekä luonnossa eläviä alalajeja että domestikoituneita alalajeja. Joku eläinlaji voi elää luonnossa sekä ihmisen hoidossa, kuten minkki (*Neovison vison*), joka on luonnosta tarhaan otettu ja tarhoilta karannut jälleen luontoon. Laji ei siis ole luonnonvarainen tai ihmisen hoidossa, vaan eläinyksilö. Jotkut domestikoituneet eläinlajit eivät käytännössä pärjää ilman ihmisen hoitoa, mutta suurin osa luonnon eläimistä voi elää myös ihmisen hoidossa. Esimerkiksi Korkeasaarissa elävät eläimet ovat tismalleen samaa lajia kuin luonnossa elävät yksilöt, vaikka eläintarhassa asuessaan eivät ole luonnonvaraisia.

Määritelmän kohdasta 5 tulee poistaa ”luonnonvaraiseen eläinlajiin kuuluvaa”.

7 § Sairaana tai vahingoittuneen eläimen auttaminen

Pykälässä säädetään velvollisuudesta auttaa sairasta ja vahingoittunutta luonnonvaraista eläintä. Eläinten auttamista ei kuitenkaan edelleenkään säädetä kenenkään vastuulle. Tämä epämääräinen tilanne on jatkunut jo vuosikymmeniä ja olisi syytä viimein korjata.

Lopettaminen on säädetty kunnan vastuulle, mikä on parannus nykyiseen lainsäädäntöön nähden. Usein lopetus onkin oikea ja ainoa apu, jonka loukkaantuneelle tai sairaalle luonnonvaraiselle eläimelle voi antaa. Laissa tulisi kuitenkin säätää myös velvollisuus hoidontarpeen arviointiin ja ensiavun luonteiseen hoitoon, niissä olosuhteissa ja osaamisella, jota kunnan järjestämällä eläinlääkärinvastaanotolla on tarjolla. Tämä tarkoittaisi, että eläimen tila voitaisiin arvioida ja tehdä pieniä hoitotoimenpiteitä, joiden jälkeen eläin voi palata luontoon tai siirtyä luonnonvaraisten eläinten hoitopaikkaan. Hoito voi olla esimerkiksi ongenkoukun tai kalaverkon irrottaminen eläimestä, haavan tai ruhjeen puhdistus ja arviointi tai muuta vastaavaa hoitoa, jonka takia eläintä ei ole syytä lopettaa, mutta se on silti apua vaille. Pykälässä tulisi säätää myös tämänkaltainen hoito ja hoitotarpeen arviointi kunnan vastuulle.

Lain perusteluissa todetaan, että kolmannen momentin säännös ilmentää lain tavoitetta eläinten kunnioittamisesta itseisarvoisina olentoina. Lakipykälä kuitenkin osittain kumoaa tämän tavoitteen, koska ainoastaan eläimen lopetukselle on määritelty vastuutaho.

Valtio (ympäristöministeriö) on tukenut luonnonvaraisten eläinten hoitoa pienehköllä määrärahalta (200 000 €) vuosittain. Tämä tuki on tarpeen myös jatkossa ja määrärahaa olisi tarpeen kasvattaa. Vuonna 2021 yhdelle hoitolalle myönnettiin erikseen 150 000 euroa talousarvioesityksen menolisäyksistä. Olisi tarkoituksenmukaisempaa kasvattaa budjetin määrärahaa ja jakaa tuki tasapuolisesti kaikille toimijoille.

Luonnonvaraiset eläimet ovat periaatteessa valtion eläimiä, ja valtion tulee osallistua niiden hoidon kustannuksiin. Suuren osan kustannuksista kattavat nyt kunnat sekä vapaaehtoiset järjestöt ja kansalaiset. Luonnonvaraisten eläinten hoito on perusteltua eläinsuojelullisesti, mutta myös siksi, että kaikkien luonnonvaraisten eläinten määrät vähenevät ja eläinyksilöt ovat arvokkaita luonnon monimuotoisuuden suojelun kannalta.

Luonnonvaraisten eläinten hoidon kannalta olisi tarpeen huolehtia siitä, että maassa on muuta asiantunteva hoitopaikka ja lisäksi päivystävä neuvontapuhelin. Puhelinneuvonnan voisi järjestää keskitetysti hyvinkin suurelle alueelle. Osaava keskitetty neuvonta voisi sekä vähentää turhien eläimiin puuttumisten määrää, pienentää paikallisten pelastuslaitosten ja muiden toimijoiden kuormaa, sekä nopeuttaa avun saamista eläimille silloin, kun apu on tarpeen. Tällainen keskitetty neuvonta auttaisi myös ohjaamaan eläimiä asianmukaisiin hoitopaikkoihin.

8 § Eläinlajien ja eläinten pitoa koskevat rajoitukset

Korkeasaaren eläintarha kannattaa esitystä, jossa asetuksella säädetään niistä eläinlajeista, joita voidaan pitää seura- ja harrastuseläiminä. Korkeasaarella on useita eläimiä, jotka ovat entisiä lemmikkejä, mutta lemmikeiksi soveltumattomia. Ei ole näköpiirissä, että ihmisten halu hankkia erikoisia lemmikkieläimiä olisi vähenemässä ja tätä intoa on tarpeen rajoittaa. Moni kesyyntymätön laji kärsii puutteellisesta hoidosta ja huonoista olosuhteista lemmikkinä. Näille eläimille ei ole myöskään yleisesti saatavilla eläinlääkinnällistä apua tarvittaessa.

Pykälä ei kuitenkaan rajoita eläinten tarhaamista suojelutarkoituksessa, mikä on tarkoituksenmukaista. Eläintarhojen lisäksi on myös yksityisiä toimijoita, jotka voivat olla mukana suojeluohjelmissa ja kasvattavat eläimiä suojelutarkoituksessa. Eläinten tarhakasvatus (*ex situ* suojelu) on joidenkin eläinlajien kannalta tärkeää, eikä tätä toimintaa pidä kieltää. Luonnollisesti olosuhteiden ja hoidon tulee olla tarhakasvatuksessa kullekin lajille soveltuvat.

15 § Eläimille tehtävät toimenpiteet

Valtioneuvoston asetuksella on tarkoitus säätää myös eläinten keinosiementämisestä ja muista keinolliseen lisäämiseen liittyvistä toimenpiteistä, kuten munasolujen ja alkioiden keräämisestä sekä alkionsiirtojen tekemisestä. Eläintarhoissa todennäköisesti erilaiset lajien keinolliseen lisäämiseen liittyvät toimenpiteet tulevat yleistymään uhanlaisten lajien suojelussa. Korkeasaari toivoo tulevaisuudessa kuulluksi, kun asetusta keinollisesta lisääntymisestä laaditaan, jotta lajien suojelutoiminta ei tältä osin vaarantuisi.

28 § Luonnonvaraisen eläimen elätettäväksi ottaminen

Korkeasaari kannattaa esitystä, jonka mukaan luonnonvaraisen selkärankaisen eläimen elätettäväksi ottaminen on kielletty. Hyvää uudessa sanamuodossa on, että luonnonsuojelulla rauhoittamattomien matelijoiden, kuten kynn, elätettäväksi ottaminen olisi kiellettyä muissa kuin ehdotetun pykälän 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

Pykälässä todetaan, että kiellosta voidaan poiketa, jos kyseessä on eläimen hallussapito eläintarhassa pidettäväksi. Poikkeus on tarpeen, koska joissain tilanteissa on tarkoituksenmukaista, että eläin siirtyy luonnosta eläintarhaan. Tällainen tilanne voi olla, kun luonnonvarainen eläin on hoidettu ja toipuu, mutta ei kuitenkaan pärjää luonnossa ilman ihmisen hoitoa tai jossain uhanalaisten eläinten suojeluprojekteissa.

Nykyisin eläimen pysyvästi hoitoon ottamista säädellään eri eläinryhmien osalta ei tavoin. Rauhoitetuille ja rahoittamattomille on eri säädökset ja eri valvovat viranomaiset. Myös eri lajien luontoon palauttamista säätelevät eri viranomaiset. Olisi hyvä, jos kaikkien luonnonvaraisten eläinten pysyvään hoitoon ottamista valvottaisiin yhtenevästi ja sama viranomainen arvioisi eläimen pito-olosuhteet ja suojelutarpeen.

29 § Avuttomassa tilassa olevan luonnonvaraisen eläimen hoito

Korkeasaari pitää hyvänä, että lakiesityksessä säädellään luonnonvaraisten eläinten hoitoa nykyistä tarkemmin. Korkeasaaren kokemuksen mukaan nykyisin on liian yleistä, että loukkaantunut eläin jää pysyväisluontoiseen hoitoon, vaikka eläimen kuntoutuminen luontoon palautettavaksi on epätodennäköistä.

50 § Eläintarha, pysyvä ja kiertävä eläinnäyttely sekä sirkus

Korkeasaaren eläintarha kannattaa esitystä, jonka mukaan eläinten käyttöä esityksissä rajoitetaan. Näkemys on Euroopan eläintarhayhteisön (EAZA) yhteinen linjaus, jolla halutaan selkeästi erottaa sirkukset eläintarhoista (sirkuksia ei hyväksytä EAZA:n jäseniksi). Eläimiä kuitenkin koulutetaan eläintarhoissa yleisesti ja oikein toteutettuna tämä on eläimiä virikkeellistävää ja eläimen hyvinvointia lisäävää toimintaa ja tämä onkin huomioitu lakiesityksen perusteluosassa sekä kirjauksella ”muita kuin eläimen hoitoon liittyviä opetettuja taitoja”.

Lakiesityksessä on nyt säädetty lain tasolla pitopaikasta, että sen ”tulee vastata mahdollisimman hyvin eläinlajin luonnollista elinympäristöä”. Lakitasolla onkin hyvä säätää pitopaikasta jonkin verran. Tässä on kuitenkin syytä huomioida, että pitopaikkaa pitää arvioida nimenomaan eläimen kokemuksen kannalta. Esimerkiksi kiipeilevälle eläimelle tärkeää voi olla nimenomaan kiipeily tai mahdollisuus tarkkailla ympäristöä korkealta. Sen sijaan eläimelle voi olla toisarvoista, onko kiipeilyä varten puu (kuten luonnollisessa elinympäristössä) vai kiipeilyteline. Pitopaikan tulee nimenomaan mahdollistaa eläimen lajinomainen käyttäytyminen. Pykälän kirjoitusasu olisi parempi, jos todettaisiin, että pitopaikan tulee turvata mahdollisimman hyvin eläimen lajityypillinen käyttäytyminen.

Asetuksella säädetään tarkemmin pitopaikoista. Nykyinen asetus on lähes kymmenen vuotta vanha ja voi olla tarpeellista arvioida sen ajantasaisuus.

51 § Eläintarhan eräät tehtävät

Korkeasaari kannattaa esitystä, jossa eläintarhojen roolia luonnonvaraisen eläimistön ja biologisen monimuotoisuuden suojelemisessa vahvistetaan. Eläintarhojen tulee nimenomaisesti osallistua lajien suojelutoimintaan ja muut eläinnäyttelyt eivät ole eläintarhoja, eikä niiden pitä toimia eläintarhaluvalla. Lain perusteluosassa on kuvattu hyvin erilaisten eläintarhojen mahdollista roolia suojelutoiminnassa ja joissain tapauksissa toiminta voi olla yhteistyötä ja suurissa eläintarhoissa myös omaa itsenäistä toimintaa.

Ensimmäisen momentin kohdassa 4 puhutaan ”eläinlajin vankeudessa kasvattamisesta”. Tämä on suoraan eläintarhadirektiivin suomennuksessa. Lajien suojelussa puhutaan yleisesti tarhakasvatuksesta, joka olisi oikeampi termi. Tuotantoeläinten osalta ei puhuta vankeudessa kasvattamisesta, vaikka ne ovat yhtä lailla pitopaikoissaan ihmisen hoidossa.

61 § Avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoiminnan harjoittaminen

Korkeasaari kannattaa esitystä, että luonnonvaraisten eläinten hoito tulee ilmoituksenvaraiseksi toiminnaksi. Tällä tavalla on mahdollista, että myös toiminnan valvonta tehostuu ja luonnonvaraisten eläinten jääminen pysyväisluontoisesti hoitoon vähenee. Joissain tapauksissa hoidetut eläimet voidaan sijoittaa pysyvästi eläintarhaan, kuten pykälässä säädetään, mutta silloinkin eläimelle on oltava tarjolla asianmukaiset tilat ja hoito.

Luonnonvaraisten eläinten hoito voisi olla myös luvanvaraista, jolloin olosuhteet ja hoitomahdollisuudet voisi arvioida jo ennen toiminnan aloittamista. Tämä olisi tarkoituksenmukaista ainakin silloin, jos luonnonvaraisten hoito on jatkuvaa toimintaa.

Tällä hetkellä osa luonnonvaraisten eläinten hoitopaikoista toimii eläintarhaluvalla. Tässä lakiesityksessä täsmennetään eläintarhojen toimintaa ja samalla on syytä arvioida nykyiset eläintarhaluvalliset toimijat. Osa niistä voisi luontevammin olla luvanvaraisia luonnonvaraisten eläinten hoitoloita.

82 § Asiantuntijan ja avustajan käyttäminen

Korkeasaari pitää hyvänä, että asiantuntijan käyttämisestä säädetään laissa. Toisinaan valvontatilanteissa on esimerkiksi eläimiä, joiden käsittelystä tai edes lajin tunnistamisesta, ei valvontaviranomaisella ole osaamista.

Nykyisessä eläintarha-asetuksessa on annettu vaatimuksia vain eläinten pitopaikalla. Lakiesityksessä on asetuksenantovaltuutus useaan eläintarhatoimintaan liittyvään kohtaan. Toivottavaa on, että eläinten hyvinvointilain nojalla eläintarhatoimintaa koskevat säädökset kootaan yhteen asetukseen. Korkeasaari toivoo tulevaisuudessa kuulluksi, kun eläintarhatoimintaan liittyviä asetuksia valmistellaan.